

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, професора

Філоненко Оксани Володимирівни

на дисертацію Лелеки Віталія Миколайовича

**«Теоретичні та методичні засади виховання фізичної культури студентів
в університетах США»,**

**подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти**

*Актуальність теми наукової роботи та її зв'язок із галузевими
науковими програмами.*

На сучасному етапі розвитку вищої освіти надзвичайної актуальності набуває узагальнення й використання передового світового досвіду виховання фізичної культури студентів. США є визнаним лідером в світі не тільки в освітній сфері, а й у сфері спорту та фізкультурної діяльності. Система фізичного виховання студентів в університетах США відзначається гнучкістю, інтеграцією фізичної активності у повсякденне життя, підтримкою спортивних програм та науковим підходом. Ці переваги можуть бути використані як приклади для реформування системи фізичного виховання в університетах України з метою поліпшення якості та ефективності фізичної підготовки студентів.

Доцільність репрезентованого дисертаційного дослідження не викликає сумніву, оскільки, творче застосування американського досвіду виховання фізичної культури студентів в університетах України, має важливе значення як у контексті реформування та якісного перетворення системи вищої освіти, так і післявоєнної розбудови країни.

Означене вище є суголосним із провідною ідеєю дослідження – положенням про те, що впровадження в українську систему вищої освіти науково обґрунтованих успішних практик системи фізичного виховання

університетів США буде сприяти якісному перетворенню та підвищенню ефективності її функціонування.

Водночас, недостатнє дослідження вітчизняною педагогічною наукою означеної наукової проблеми, а також переконливе обґрунтування автором доцільності обраного напрямку дослідження та наявних суперечностей у площині дослідження теорії і практики виховання фізичної культури в університетах США дозволяють констатувати важливість та актуальність теми дисертаційного дослідження.

Викладені аргументи засвідчують, на нашу думку, актуальність і суспільну затребуваність дисертаційного дослідження В. М. Лелеки, предметом якого обрано теоретичні і методичні засади виховання фізичної культури в університетах США.

Дисертація виконана відповідно до науково-дослідної теми кафедри початкової та дошкільної освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського «Теоретико-методичні засади наступності в освітньому процесі дошкільної та початкової освіти» (реєстраційний № 0124U001819).

Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського (протокол № 6 від 16.10.2023 р.).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

У результаті проведеного дослідження дисертантом:

– проаналізовано методологічні підходи до дослідження проблеми виховання фізичної культури студентів в університетах США;

– здійснено теоретичний аналіз понятійно-термінологічного апарату дослідження;

– визначено стан вивчення проблеми виховання фізичної культури студентів в університетах США;

– охарактеризовано систему фізичного виховання студентів в університетах США;

– з'ясовано особливості підготовки викладачів фізичної культури до роботи в університетах США;

– здійснено порівняльний аналіз систем виховання фізичної культури студентів в університетах США і України;

– визначено напрями творчого застосування американського досвіду виховання фізичної культури студентів в університетах США в закладах вищої освіти України.

Нові факти, одержані здобувачем. У дослідженні вперше систематизовано концептуальні та методологічні аспекти, які сприяють досягненню оптимальних результатів у фізичному вихованні студентів на прикладі системи фізичного виховання в США; проаналізовано та визначено принципи побудови ефективних програм тренувань, ігрових форм, активного відпочинку, технологічних інновацій та інших підходів, які сприяють залученню студентів до регулярної фізичної активності; визначено кваліфікаційні вимоги до викладачів фізичного виховання, що обумовлюють їхнє постійне прагнення до саморозвитку та впровадження інноваційних педагогічних технологій; удосконалено підходи до оцінювання результатів фізичного виховання, через аналіз новітніх методів оцінювання фізичної активності, функціонального стану, здоров'я та інших параметрів, пов'язаних з фізичним вихованням в університетах США, що дозволяє об'єктивно визначати ефективність програм та ідентифікувати потреби студентів у покращенні фізичної форми та здоров'я; уточнено рольові функції викладачів і тренерів, які є обов'язковими для ефективного навчання і супроводу в вихованні фізичної культури студентів в університетах США; визначено важливість лідерських та підприємницьких рис викладачів фізичної культури як показників їхньої креативності та готовності до постійного саморозвитку і створення найбільш оптимальних умов для розвитку фізичної культури студентів; розширено наукове розуміння фізичного виховання як складової суспільного розвитку і визначено оптимальні підходи до його практичної реалізації. Зокрема, уточнено як фізична активність та спорт в університетах

США впливають на фізичне, психічне та соціальне благополуччя студентів; шляхи удосконалення методик і підходів до фізичного виховання, що сприяють досягненню кращих результатів; напрями розвитку нових методів оцінювання фізичного виховання, що уможлиблює об'єктивно визначати ефективність програм та підходів; визначено особливості підготовки викладачів фізичної культури в США, що обумовлюють їхню готовність до впровадження індивідуального гнучкого підходу в освіті, здатність використовувати в професійній діяльності технологічні інновації, постійну спрямованість на саморозвиток; описано можливі напрями використання досвіду університетів США для післявоєнної відбудови спортивної інфраструктури університетів та залучення широких верств студентства до здорового способу життя в Україні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Основні наукові положення, концептуальні, методологічні підходи, висновки, презентовані у дисертації В. М. Лелеки, достатньою мірою обґрунтовані, базуються на аналізі праць вітчизняних і зарубіжних учених. Автором логічно сформульовано структурні компоненти: мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, які відповідають темі дисертації.

Досягненню сформульованої в роботі мети сприяв ретельний аналіз теоретико-методологічних основ та джерельної бази дослідження.

Методологічну основу дослідження становлять фундаментальні філософські ідеї і положення про взаємозв'язок, взаємозумовленість і цілісність явищ і процесів об'єктивної дійсності; про особистість як суб'єкта діяльності та відносин, про системність формування особистості, про взаємозв'язок зовнішніх і внутрішніх чинників її розвитку; філософських концепцій освіти, а також відбиває взаємозв'язок і взаємодію різних підходів загальнонаукової й конкретнаукової методології до вивчення порушеної проблеми, а саме: квалітативний, кількісний, дослідницький, експертний, компаративний, історичний.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується належною методологічною базою, ґрунтовним вивченням і критичним аналізом наукових праць, і загалом не викликає сумніву.

Аналіз тексту дисертації В. М. Лелеки, реферату та змісту публікацій дисертанта дають змогу дійти висновку про наукову достовірність викладених автором результатів.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Дисертаційна робота В. М. Лелеки містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальну наукову проблему.

Варто вказати на достатню апробацію й географію впровадження результатів дисертаційного дослідження в освітній процес закладів вищої освіти: Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (довідка № 01-12/231/1 від 17.04.2024 р.), Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 242/04-а від 24.04.2024 р.), Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (довідка № 727 від 29.04.2024 р.), Класичного приватного університету (м. Запоріжжя) (довідка № 315 від 30.04.2024 р.), Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського (довідка № 01-12/01/222 від 02.05.2024 р.), Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (довідка № 69-01/1919 від 08.05.2024 р.), Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка № 463/17-23 від 08.05.2024 р.), Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 596 від 09.05.2024 р.), Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка № 03-24/01/1355 від 10.05.2024 р.).

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Не викликає сумнівів і практичне значення одержаних результатів. Фактологічний матеріал, теоретичні та практичні положення й науково

обґрунтовані висновки дослідження можуть слугувати джерелом інновацій та кращих практик для виховання фізичної культури студентів в університетах України; основні аспекти практичного значення таких досліджень включають: розвиток освітніх програм і навчальних планів, впровадження наукового підходу до реформування системи фізичного виховання в університетах України; впровадження інноваційних методик, що ґрунтуються на останніх технічних та наукових розробках; підвищення ефективності системи фізичного виховання в університетах України; може використовуватися розширення та оновлення змісту освітніх компонентів «Фізичне виховання», «Актуальні проблеми розвитку сучасного спорту», «Професійно-прикладна фізична культура», «Методика викладання фізичного виховання в зво», «Основи психологічного супроводу спортивної діяльності», «Акмеологія фізичного виховання», «Аксіологія у фізичному вихованні», «Теорія і технології оздоровчо-рекреаційної рухової активності», «Фітнес та методика навчання», «Психологія здорового образу життя», «Актуальні проблеми психологічного супроводу фізичного виховання», «Тілесно-орієнтовані напрями практичної психології», «Спортивні і рухливі ігри», «Гімнастика», «Система фізичної підготовки», «Структура фізичної підготовки військових», «Психофізіологічні техніки самовдосконалення людини».

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Структура представленої дисертації науково виважена й логічно вибудована. Аналіз дисертації та її завершеності свідчить про те, що зміст дисертаційного дослідження В. М. Лелеки відповідає меті й поставленим завданням, складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел (421 найменувань, з них – 358 іноземними мовами). Загальний обсяг дисертації складає 562 сторінки, з них – 401 сторінка основного тексту. Робота містить 1 таблицю та 2 рисунок.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами і темами; визначено мету, завдання, об'єкт,

предмет дослідження; обґрунтовано концептуальні, методологічні та теоретичні засади дослідження; окреслено методи дослідження; проаналізовано джерельну базу; розкрито наукову новизну, практичне значення одержаних результатів та подано відомості про впровадження результатів наукового пошуку; схарактеризовано особистий внесок автора у роботах, опублікованих у співавторстві; подано відомості про апробацію результатів дослідження; окреслено структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі – «Теоретико-методологічні засади виховання фізичної культури студентів в університетах США» – визначено методологічні підходи до дослідження проблеми виховання фізичної культури студентів в університетах США, проаналізовано головні понятійні конструкти дисертації, досліджено теоретичні засади системи виховання фізичної культури студентів в університетах США, розглянуто проблему виховання фізичної культури студентів в університетах США у наукових дослідженнях.

Методологічними підходами до дослідження проблеми виховання фізичної культури студентів в університетах США визначено: квалітативний, кількісний, дослідницький, експертний, компаративний, історичний.

У ході дослідження ґрунтовно схарактеризовано основні понятійні конструкти дисертації, спрямованої на вивчення проблем виховання фізичної культури серед студентів в університетському середовищі США. Ці поняття є ключовими складовими аналізу цієї складної проблеми та відображають важливі аспекти дослідження.

Встановлено, що система виховання фізичної культури студентів в університетах США ґрунтується на різноманітних теоріях та підходах, які сприяють розвитку фізичних здібностей, забезпечують здоровий спосіб життя та сприяють вихованню відповідальних та активних громадян. До основних теорій, на яких базується система виховання фізичної культури студентів в університетах США відносяться: гуманістична, соціокультурна теорії, теорія самоорганізації та саморегуляції, теорія соціального капіталу.

Встановлено, що наукові дослідження, присвячені проблемам виховання фізичної культури студентів в університетах США, охоплюють різноманітні аспекти та напрямки. Основні напрямки наукових досліджень в цій галузі включають: мотивацію та вплив психологічних чинників на фізичну активність студентів, розвиток фізичних здібностей студентів, вплив фізичної культури на здоров'я студентів, організацію та педагогічні технології виховання фізичної культури, дослідження ролі викладачів та тренерів у вихованні фізичної культури, оцінку ефективності виховання фізичної культури.

У другому розділі – «Організація фізичного виховання студентів в університетах США» – розглянуто структуру та організацію фізичного виховання студентів університетів США, проаналізовано зміст фізичного виховання студентів в університетах США, визначено ключові чинники, що стимулюють мотивацію студентів до занять фізичною культурою в університетах США.

У ході дослідження встановлено, що фізичне виховання студентів університетів США характеризується комплексною та розгалуженою структурою, яка відображає сучасні підходи до сприяння фізичній активності, здоров'ю та спорту серед студентської молоді. Дана структура базується на принципах впровадження інтегрованих підходів, підтримки різноманітності та врахування індивідуальних потреб студентів.

Виявлено, що зміст фізичного виховання студентів в університетах США відображає акцент на різноманітних фізичних активностях, які сприяють всебічному розвитку студентів. Основними компонентами цього змісту є фітнес, спорт, танці, здоровий спосіб життя та інші види фізичних занять. Університети надають можливість обирати з цього різноманітного спектру залежно від індивідуальних інтересів та потреб студентів. Особлива увага приділяється інклюзивності та доступності фізичного виховання для всіх студентів, незалежно від їхніх фізичних можливостей та рівня

підготовки. Це підкреслює важливість рівних можливостей для участі в фізичних активностях в освітньому середовищі.

З'ясовано, що один із ключових чинників, що стимулює мотивацію студентів є можливість обирати фізичні активності, які відповідають їхнім інтересам та потребам. Це дозволяє студентам відчувати себе активними учасниками процесу та отримувати задоволення від фізичних занять. Крім того, університети США активно пропагують здоровий спосіб життя та фізичну активність серед студентської спільноти, створюючи позитивне соціальне середовище для спортивних досягнень та фізичного розвитку. Змагання, спортивні заходи та інші активності сприяють формуванню командного духу та підтримують мотивацію студентів до регулярних фізичних занять.

У третьому розділі – «Методичні аспекти виховання фізичної культури студентів в університетах США» – визначено основні методичні підходи та програми виховання фізичної культури студентів в університетах США, схарактеризовано інноваційні методи та технології виховання фізичної культури студентів, розкрито роль спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої роботи у вихованні фізичної культури студентів.

Встановлено, що в університетах США програми фізичної культури базуються на таких основних методичних підходах (індивідуалізація навчального процесу, комбінації теорії та практики, мотивація, інтердисциплінарність, використання сучасних технологій, врахування соціальних аспектів фізичної активності), кожен із яких спрямований на ефективне забезпечення гармонійного фізичного розвитку студентів та формування у них здорового способу життя.

Визначено, що університети в США активно впроваджують інноваційні методи та технології для підвищення ефективності виховання фізичної культури студентів. До найбільш поширених підходів належать експерієнціальне навчання, метод взаємного навчання, використання

інформаційних та комунікаційних технологій, а також гібридні або змішані методи навчання.

Встановлено, що спортивно-масова та фізкультурно-оздоровча робота в університетах США відіграє важливу роль у забезпеченні фізичного і психологічного благополуччя студентів і сприяє їхньому гармонійному розвитку. Вона забезпечує умови для підтримання та зміцнення здоров'я студентів.

У четвертому розділі – «Особливості підготовки викладачів фізичної культури до роботи в університетах США» – встановлено сучасні вимоги до викладачів фізичної культури в університетах США, проаналізовано зміст підготовки викладачів фізичної культури в університетах США, визначено стратегії забезпечення якості професійної підготовки викладачів фізичної культури в університетах США.

Аналіз особливостей підготовки викладачів фізичної культури в університетах США дозволив виокремити ключові компоненти та особливості цього процесу. Першою складовою є бакалаврська підготовка. Цей етап включає в себе отримання базових знань та навичок у галузі фізичної культури та спорту. Студенти опановують широкий спектр дисциплін, включаючи фізіологію, методику навчання фізичної активності, спортивну психологію та інші, що готують їх до майбутньої викладацької діяльності. Другою складовою є магістерська підготовка, яка спрямована на подальше поглиблення знань та розвиток викладацьких навичок. Студенти вивчають спеціалізовані курси, які дозволяють їм стати експертами у конкретних галузях фізичної культури, таких як фітнес, спортивні ігри, аеробіка, спортивний менеджмент тощо. Третьою складовою є докторська підготовка, яка розглядається як найвищий рівень підготовки для викладачів фізичної культури. Програми докторської освіти дозволяють студентам проводити власні дослідження та спеціалізуватися в обраній галузі. Досвід практичної діяльності є ще однією важливою складовою підготовки викладачів фізичної культури. Університети надають можливості для

стажування та практичної роботи в спортивних школах, клубах та інших установах, що допомагає студентам отримати практичний досвід та підготувати їх до роботи на ринку праці. Сертифікація є завершальною складовою підготовки викладачів фізичної культури. Для того щоб викладати в університетах, викладачі повинні мати відповідні сертифікати та ліцензії, що підтверджують їхню кваліфікацію та компетентність. Загалом підготовка викладачів фізичної культури в університетах США включає в себе багатоетапний процес, що враховує як академічну, так і практичну складові. Такий підхід сприяє формуванню висококваліфікованих викладачів, які можуть успішно працювати в галузі фізичної культури та спорту, впливаючи на розвиток молодого покоління та популяризацію активного способу життя.

У п'ятому розділі – «Порівняльний аналіз систем виховання фізичної культури студентів в університетах США і України» – встановлено спільне й відмінне в системі виховання фізичної культури студентів в університетах США та України, окреслено перспективні напрями використання досвіду виховання фізичної культури студентів в університетах США в Україні.

У ході дослідження з'ясовано, що ґрунтовне та системне порівняння системи фізичного виховання студентів в університетах України та США є важливим кроком для розвитку науки та створення умов для якісного перетворення системи вищої освіти в Україні. Порівняння цих систем сприяло виокремленню спільних та відмінних рис, ідентифікуванню найефективніші практики та здобутки, а також розкриттю можливостей для вдосконалення. Аналіз системи фізичного виховання в університетах України та США дозволив виявити різноманітні аспекти, такі як підходи до програм та навчальних планів, використання сучасних методик та технологій, організацію внутрішнього та позашкільного спорту, підтримку та розвиток здоров'я студентів, інфраструктуру для фізичної активності та інше. Це дозволили з'ясувати, які аспекти можуть бути адаптовані для вдосконалення системи фізичного виховання в Україні.

Отже, дисертаційна робота В. М. Лелеки за своїм змістом і формою є завершеним самостійним дослідженням, спрямованим на наукове обґрунтування теоретичних і методичних засади виховання фізичної культури студентів в університетах США та визначення можливостей використання американського педагогічного досвіду щодо виховання фізичної культури студентів у закладах вищої освіти України.

Узагальнення отриманих результатів підтвердило досягнення мети та успішне виконання завдань дисертаційного дослідження, що має новизну і практичне значення.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. В цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення дисертаційної роботи, висловимо деякі зауваження та побажання дискусійного характеру:

1. У вступі при визначенні актуальності наукової проблеми доцільно було б зазначити нормативні документи, в яких акцентується на необхідності вивчення європейського і світового досвіду, суспільній потребі у фізичному вихованні особистості, на важливості пошуку механізмів адаптації позитивного світового досвіду до сучасних реалій України.

2. Як відомо, компетентнісний підхід до підготовки майбутніх фахівців є світовою тенденцією. На нашу думку, аналіз його реалізації дозволив би виявити специфіку підготовки викладачів фізичної культури в університетах США з урахуванням сучасних тенденцій.

3. Доречно звернути увагу на термінологічну чіткість вживаних понять «фізична культура» і «фізичне виховання». Досить часто у роботі вони вживаються як тотожні.

4. У підрозділі 1.4 при вивченні проблеми виховання фізичної культури студентів в університетах США у наукових дослідженнях бажано вказати, які актуальні питання для формування ефективної системи виховання фізичної культури у студентів є недостатньо вивчені.

5. Вважаємо, що робота ще більше виграла, якби дисертант виявив ряд проблем, що уповільнюють процеси модернізації вищої освіти, виховання

фізичної культури у студентів в університетах США, що сприяло б більш широкому розгляду проблеми.

6. У підрозділі 5.2. «Перспективні напрями використання досвіду виховання фізичної культури студентів в університетах США в Україні» варто було б детальніше охарактеризувати нові виклики, які стоять перед вітчизняною системою освіти, такі як: пандемія COVID-19, широкомасштабне вторгнення росії в Україну, цифрова трансформація та зміна потреб ринку праці.

Проте висловлені зауваження не впливають на позитивне враження від дисертації в цілому та не знижують її цінність.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових працях. Результати дисертаційної роботи висвітлено в 30 наукових працях, які відображають основні результати дослідження (20 – одноосібних): з них 22 статті у наукових виданнях, внесених до Переліку наукових фахових видань України, 1 розділ монографії, 7 статей в наукових виданнях, що входять до бази Web of Science Core Collection (3) та Scopus (4). Результати дослідження розкрито у 8 працях, які додатково відображають наукові результати докторської дисертації: з них 7 тез у матеріалах науково-практичних конференцій та 1 стаття в інших виданнях.

На основі аналізу змісту публікацій В. М. Лелеки можна констатувати, що наукові положення, висновки та рекомендації, які було отримано в результаті проведеної роботи, у друкованих працях викладено достатньо повно.

Ідентичність змісту реферату й основних положень дисертації.

Структурна побудова, зміст, висновки, що викладені в рефераті, повністю відображають основні положення дисертації.

Оцінка мови і стилю викладення матеріалу дисертації. Дисертацію викладено українською мовою. Структура дисертації та стиль її подання відповідають чинним вимогам. У тексті дисертації відсутні текстові запозичення без посилання на джерело.

Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту. Зміст дисертаційної роботи відповідає предметній галузі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук». Аналіз дисертації, реферату та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертаційна робота «Теоретичні та методичні засади виховання фізичної культури студентів в університетах США» є самостійною, завершеною науковою роботою, відповідає пп. 7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» (Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 «Деякі питання присудження (позбавлення) наукових ступенів»), а її автор, Лелека Віталій Миколайович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри педагогіки

та спеціальної освіти

Центральноукраїнського державного

університету імені Володимира Винниченка

Оксана ФІЛОНЕНКО

